

(בעיות הזמן להגדר גrhoובסקי זיל עמ' 14-15). אדרבה גדול וככל פי כמה חומר בדבר, שכן מתחילה הייתה זו, ככלمر שאלת הזרוף לתגעה הלאומית שאלת הכרה והודאה בשיטה כפנית ("שאיסטוד דיחיקת הקץ הוא אף بلا מלחמה וב הסכם האוטה" לשיטתם של אלה), ואילו לאחרונה עם הקמת מדינה, היא שאלת השתעבות לשיטה ומשטר כפוני (אכיבוש הארץ וחירות מן המלכויות בו' הי' מינוט וכפירה), על יסוד תני' שביעות, כפי שבຕבר עי' שיטה זו), והשתפות מעשית בהשלטת חוקי שלילי תורה ואמונה (עדי' ההשתפות בבחירה המוחוקים של הממשלה ובקבלת מינויים — כידיע מחייב היסוד של אלה).

אבל יש שראו אורת — "המדינה היא מציאות, וישוב היהודים שם הוא מציאות כי אם זה שיך להתקלה ניצוצי הגאולה או רק חבלי משיח וגולות חדשה כי מה לנו להtopic בכבשי דרכמנא" (בעיות הזמן להגדר גרוובסקי זיל שם), וכמו שאנו לא קבלנים לזר ישראלי וגואלו לחסל את גולות ולהביא את הגאולה, במ"כ לא אנחנו קבלנים להשתדל להיות דוקא בגלות, ולהיות דוקא מפחד ומפורך בין העמים, ואם צדקה עשה הקביה עם ישראל שהם מפוחרים בין האומות, אין זאת אומרת שאחננו צרייכים להשתדל על זה, זה לא מתקידנו, זה תפקידו של שומר ישראל, ואנו מזמין לשוטה מה שמוטל علينا" (מלחימת מכתבים) שבסוף ספר "מקור הלכה" לשבת, מוג'ץ הגרבי" סילבר שליטיא מבני ברק, עי' בדבריו המאריכ עד סוף מאמרו שם — כונתו במצוין לעשות מה שמוטל עליינו היא על קיום מציאות יישוב יישוב ארץ ישראל כמואר שם בהקדם דבריו בשיטות הראשוניים ודרכיהם למעשה בנסיבות נפשם לחונן את עפר קדשה של הארץ ולהחאו בה).

ואדרבה — טענו אלה — אם לא נשמש ביכולות בו' (כלומר, עי' אי הצרפות למוסדות המוחוקים וכו') הרינו במסורים להם דעתינו וכמו מסיעים להשתלט علينا ביתר עז להכשיל אותנו ואת בנינו ובנותינו" (בעיות הזמן עמ' 15, עי' באורך).

אשר לשאלת הודהה והכרה בשיטה ובשלטן של כפירה השיבו — "יש חילוק בין מדינה לתגעה — מדינה, אם רק אנו דרים בה הננו שותפים בה ממש, האמלה מושלת עליינו בעל כרhone, ואין שום יכולת להשתמט באפן כליל מוחיקיהם. וגם המלחמה להסר או להקל את גוריותיהם הראות מעליינו בלתי אפשרית היא אלא ע"פ חוקותיהם, וממילא לא שיך בזה לאו אDEL תחابر לשען, כיון שהנו מוחברים מילא כי' וגם אין כוח משותם הוודאה לממשלה, לחוקותיהם ולדעתותיהם, כי אין שיך הוודאה במעשה המוכחה בו" (בעיות הזמן הנ"ל עמ' 16, עי' ש).

* *

מכتب מהגאון ר' אליעזר בליך זצ"ל, הגירם וישיבת פלא, ומקברניטי אגורי,
על היותם אל "יום העצמאות"

בעה יומ' א' פ' בחוקתי תש"ד לפ"ק*).

ידידי הנעלה מר' דוד אורמן ב"י שלוי וברכה נצח!

ראשית אביע לו תודה על פניו אליו לבקש באורדים בעניין זה העצמאות מבלי לדון ולבקר מרחוק. ועתה אשיבו בעניין הניל' דבר ברור :

א) המודעה שהמציא לי את צלומה נכונה היא, ועוד יותר מה התהשתפות הייתה ג'כ' מצד נשי אגוי' ופרחי אגורי', ומה שלא נכתה ידיעה זו במודעה הוא רק מפני שהשתפות ארגוניות אלה באה אח'כ' ונכונה בתבונת הנשא.

ב) פרם נבא אל דין הדבר יש לבירר שאלות דלהלן : 1) אם יומ' העצמאות יש לו ערך שרואו להבתונן בו ולהביע השקפת היהדות החרדית עלי' 2) אם ראוי הוא להציגות והבעת שביעת רצון זה (3) אם ראוי לחברי אגורי' לבא בקשר עם חברי המוהוי באפנ' אם אפשר להם להביע השקפתם ומה גם להשဖיע על אחרים שיתנהגו הדבר לפי רוח אגוי'.

לענ"ד יש להסביר על שאלות אלו כדלהלן : 1) עצמאות ישראל והקמת המדינה הרי וזה מאורע חשוב בחיי עמו וכדי שחברי אגורי' ישתמשו כשייש אפשרויות להביע את דעתם והשקפתם לפני אספת רבתן עם למען השפע עליהם מרווח האגודה ולהטיס עקשות פה ולוזות שפיטם הנפוצות על אגוי'. 2) לדעתנו למרות כל הלקויות והמגרעות שהונתגה מדינת ישראל עצם קיומה שנחתה עי' נסימ גלויים יש לו חשיבות שצרכיים אנחנו להגיזים לו בהכרה ושביעת רצון, והכרה זו צרכיים אנו להביע בצל עם שני טעמים, חדא, כי האמת צריכה להאמר ולהתגלות ו שנית

* מכובשו של הגאון המנוח, הרעם וישיבת תלון הק' בקובלנץ זצ"ל, דוגמא מלאפה הוא לנו לגישת התורה ביחסים למפלגות מגוונות, ולאלה ש'אין דעתינו מכוחנת' אותם.

באחד מאדריכלי בנין התורה בארץ החדשנות, למופת, هي בנסיבות נמוש על טוהר חותמה של הישיבה שלא יגונם בת רוח המקומות אף במשהו, ולהבטה מלוחמות על חווית היהדות החרדית המאורגנת נגד כל ויתור ופשרה. לאור אלה כמה נפלאה

למען יידעו הכל ויכירו כי מלחמותנו נגד ממשלה ישראל אינה מכוונת נגד עם קיומה של המדינה. (3) ההשתתפות עם המורוחי באופן שאנו חפשית להציג את השקופתי הוכרה לדבר בכך ע"י הקמת החווית הדתית שאנו נוכמה תמיד לחזשה. אמנם ידעת כי מוחלקים אנחנו עם המורוחי בעקריו אמונה ובשותם אפן אין דעותינו מכונות ומה יצא מזוכן כי גם במשעת תנהגוינו אנחנו מוחלקים, אך אעפ"כ ישנים עניים רבים שיכולים אנחנו לעשותם ביחד ולהזקע ע"י את כחה של היהדות הדרנית השפעתה על חיי העם.

ואחר הקומות אלו נבא אל עניין השתתפותנו בחג העצמות: אספת העם ליום העצמות לא הייתה חגיota מיוחדת אלא פשוט היהת סימפוזיון שנערךת ע"י כל הטיעות של היהדות הדרנית ונוגה כלם האפשרות להביע את דעתם והשקפותם על זה. וכמוון אלמלא השתתפה בהו אגוי היהת כל האספה מכונת להטיל זופי באגוי ולהשיץ את ראיי גודלי התורת והיראה ולבזות את אגוי. והשתתפותה של אגוי גרמה שבכל היונאים בנמוס הרואי ולאגוי נתנה האפשרות להשמי קבל עם באספה יותר אלף איש את דעתה והשקפותה של אגוי והסיבות להראוי יום של בבוד לאגוי ולראשי. ובכן אם איפילו לו לא הינו מתייחסים באופן חיובי למדינת ישראל, בגין היהת השתתפנו לתועלת ומכל שכן כסדרתי היא שהקמת מדינת ישראל היא באמת מאורע השוב בחמי והתייחסותנו להחיה היה.

דבר ההשתתפות עם המורוחי הנה למרות בטלת של החווית הדתית קיים בקילבנץ אחד היהדות הדרנית בשם «ארטאדאקס דושואיש אוששיאעשן» שמשתתפים בו בא כה בת הכנסת החדדיים, אגוי מזרחי, יאנג איזראעל, ובכ' מוסדות החינוך החדדיים. וחגיגת הותגה בפיירוש של דבר שאין סיבה אחת מה משתתפים מסכמת אליו אין הארגון הות יכול לפועל. ולמשל כשבא לבאן הרב... בתוד ב'ב של הסוכנות היהודית מחלוקת הפצת תורה (ביבול) בחודש התעמולה שלהם ורוב המשתתפים

היא מתינהו, זאתו לתוכבת אחריט והתחשבו עם כל פרט ופרט בשאלת רצינות זרבוב פנים זו.

אמנם זו היא אחוריות על כבודה של תורה ועל כבוד שמיים, וזה היא צלילות הרעת הנבעת מבחים חכמת התורה לשקל כל דבר בפלס ולחת לכל ול כל קצב ובבון.

רב אומץ הרוח בלבנט וברבים אלה בהחליפות גמורה הן במא שנגע לה-כbeschono של עולם של הצעיר, והן במא שנגע לקביעת היהדים עם מחנה זה, ואולם פי כמה רב האומץ בא הסתרת הדוכן הפגמי העולה מה-בליל' האחרון הסוגר את המכתב — «הרבה אבנרו ע"ז שנגענו מלהזכיר בדברים נוכנים כר.»

של ארגון הגל היו נבונים להיות עורך אספה פומבית, לא הסכימה אגוי ומוסדות החנוך שלנו לזה למורות מה שאנו עומדים אישית ביחסים יידיותים עם הרב... וכמוון עשה המורוחי מה שעשה לבך אבל לא נשאה כלום בשם ארגון היהדות החדרנית. והוזת לארגון הוא פעלנו ביה להסיר את גג אכילת טריות בנפשי היוניטעט דושואיש אפלי' וואר בטסיהם ועוד דברים טובים שהזקנו את כחה של היהדות החדרנית ורויינו את בודה ותפארתיה. אכן אלמוני לא הינו מסקימים להערכות אספת יום העצמות כМОון הי' בידנו לעכב את הארגון הזה, אבל כאמור השקפותנו היא חיובית ולבן השתתפנו בה. כדי לציין שלא געשה שם ובר מבלי שואל את פינו ואנחנו עכגנו שייה' הכל כפי רוחנו. למשל שלא השתתף שום איש בלתי חרדי, הנשים ישבו מן הצד בתקפוק מהיצה וכירוב.

לטוף אני מוצא לבן לבאר מדוע געשה זה בשנה זו ולא בשנתיים קדמונו. הטעם להז הוא לא מצדנו אלא מצד הסיעות האחרות בשנתיים שעברנו היו כל הסיעות הציגיות ועדות נשף לפני רוחם ודרךם וכמוון אנחנו לא מהם ולא מהמון. אבל השטא פנו אלינו בהצעה שה眚ף ייעץ אך ורק מהיהודים החדרדים לפני רוח התורה ושאלו את פינו אם באופן כוח נוכנים אנחנו להשתתף. אכן, למרות שבשנה זו אנחנו עומדים בקשר מלחמה עם המורוחי יותר מאשר שבערו, מזגנו לנו חן להראות להם כי בדברים שפעולותיהם מסכימות לעוצותינו והולכים אנחנו אתם יחד.

בכל דבר תבעתי את השקופתי כי הרבה אבדנו ע"ז שנגענו מלהכיר בדברים נוכנים בשליל שהחפשים ומשמשיהם המורוחיים דוגלים בהם כדי לחוק ע"ז את דעתותם הכהובות. לדעת לי לא מצאו השקופתינו הדר בלבות הקהיל הרחב לא בשבייל עמדתו הנכונה נגד הדעות הכהובות אלא בשבייל עמדתו השלילית נגד הדברים הנוכנים כמו' למד התנ"ך, לשון הק' וא.י. הקהיל אינו יכול להבין את חזשנותינו ואודבנה כשהוא מרגשים את עמדנו החובייה להקורטוב של אמרת אשר ביד החפשים ולהחמים נגד השקם שליהם בין הקהיל ואותנו. גם זאת עלי להביע כי הגהגנו זו לא נתהדרה בשנים האחרונות ותחת רוח חי' אמריקא. כך היהת הגהגנו גיב' בליתא למרות שכמו או כן עתה הננו קבאים גמורים בנגע מה שוואו חי' שלא לפני רוח התורה ולא נסגרנו אחר פנוי דידיפות והשמצות ופעמים גם סבל וצער ונוק רב לנו ולישיבה הקדושה.

ובית הגני יידרו מוקירו מברכו מלין.

אליהו מאיר בלוך

**

אמנם, אף אם בטלת מצוות השלום, אף אם הודה איסור המחלוקה מפני מצוות ההגנה על התורה ועל האמונה. אף אם הותר האיסור למחרי, או אף אם נעשה מצוות (עי' שער תשובה, שער ג, אות נט — «מי שאינו מוחיק במחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב וכו'»), יארו נא לפני עינינו העיקרים הבאים:

- א. לשם
- ב. דעת תורה
- ג. דרכי תורה
- ד. האישים.

א. לשם — שלא יהא הפירוד אלא לשם שם, וכמה מטהר הלב צריך לה! כמה מן הקדושה צריך לנו להה שלא יהא הפירוד נובע אלא מתחאה אל הטוב ומהשנה אל הרע! (ראה שורת אמריו של הגה"ץ מהראי ג'ודזונסקי ז"ל, «תורת האמת», וביחוד פרק ה, בספרו «תורת אברהם», שבחלקו הובא לעיל עמ' 89).

המבחן להשלמה, לטוhor הלב מה הוא? הו אומר זה הסיבו לטעולות וההירות מקלקל; לא ימנע שהתגרה ברע, גם ללא תקופה שלטועלה, אף היא מطبع הקדושה שאינה יכולה לדור בכיפה אחת עם הטומאה היא נובעת. אבל יש ואין אנו ודים על זו שמקורה טהור הוא (עי' מבוא, פ' «האדם יראה לעיניהם וד' יראה ללבב»). אמנים יש ואין מדקדים עם קנאים (עי' ביק לב א בע"ש בין השימוש שהוא פטור מפני שרחץ בראשות, וידוע מה שאמרו בזה גודלים), אולם כיון והוא על קלוקלים שאנו נוגעים לקלקל עצם המטרה; אם במקומות קידוש השם Tabia המלחמה עם הרע חילול השם מישועת הקנאות? (עי' חז"א, יוז"ה הל' שחיטה, ס"ב, אות טו, בא"ד: «אבל בזמן ההעלם כו' אין במעשה הורדה גדר הפריצה אלא הוספה הפרעה כו' וכו' עירם»; מאמר גדולה תשובה" בראש ספר אשורי האיש", משיכ' ז肯 גדולי א"י, בא"ד: «שאף שכחתי שצידך להתרחק כו' שאין ליראי ד' לילך לביהכ"ן כו' להתקוטט עמהם, שזאת עצת יצה"ר כו'»).

ומה גורא הדבר — אף תחילה לשמה סכנת המחלוקת היא שמתוך לשמה יבוא לשלא לשמה — «שמא אשכנאו לשית' תבער בו, ותה' גורמת להעלם הדרכ' הטוב והנכון מעליו» (שווית רשב"א ח"ה, ס"י רלח).

ב. דעת תורה — הפירוד והשלchan ערוץ" יתיו תואמים יחד; הפירוד הכללי נוגע בפירושים פרטניים, והלו נוגעים בהלכה שבין אדם

לחברו ודיני ממון. הנה דוגמא: בני קהל רוצחים להפריד לשם מצוה והפירוד נוגע לחלוקת ורכוש קהילתם, בית הכנסת שלהם, בית החיים וכדו'. הדבר צריך בירור בהלכה. גדול הלוחמים במתכונים בשנשאל על דבר זה בשעוג, כשיש בע מודכת זו פתח לאיסור — בני קהל — לזמן היותם בעיר — שותfineם הם ואינם יכולים להפריד וזהו כאשר שותfineין לזמן; בני בית הכנסת שנקבע באחד הבתים, או בני חצר שישתו עירוב בבית, אף אלה הבאים להפריד לשם מצוה שאליה היא אם רשותם להפריד מחמת שהוא נוגע לחשה, כבוד, ודרך שלום. לא מצא להם יותר אלא מצד בניו אותו קהל «המתכנים» הם לנו לשותף שפשע בדבר שאינו ניתן לתשלומים — בגין דנא שפשעו בקהל הרוח ומעותם שלא יכול להמנות — לחברו רשאי להחלק ולהפריד מעליו (שווית מהר"ם שיק או"ח סי' לד).

אף שבאו גודל הלוחמים לדון בכך הרבה של אותו קהל לאסור אישר על הבאים להפריד פירוד של מצוה,فتح בבח הדין והציגו להטיל חרם על העוברים על התקנת הקהל ולהפקיד את ממוןם של הנפרדים, אלא שמצוותם להם להמתקרים וכות שלא להבל בו מה שמן שאין פירודם אלא למיגדר מילתה ולהכנס בתקנת הקהל של החודדים לדבר ד' ולתורתו (שווית מהר"ם שיק או"ח סי' לה).

דעת תורה היא דעת של מודה ומשקל — אף אם הותר הפירוד, ואפיו אם נאסר החיבור. אף להה קצב וגבול; התקפה והצידוף בבית הכנסת של הבוגדים נאסרו אבל לא הכניסה לשם כדעת מי שהוא (מהר"ם שיק או"ח סי' שד). ואף לא הרצתה שיעור בבית מדרשם לצורך פרנסת הטומאה היא נובעת. אבל יש ואין אנו ודים על זה שמקורה טהור הוא (עי' מבוא, פ' «האדם יראה לעיניהם וד' יראה ללבב»). אמנים יש ואין מדקדים עם קנאים (עי' ביק לב א בע"ש בין השימוש שהוא פטור מפני שרחץ בראשות, וידוע מה שאמרו בזה גודלים), אולם כיון והוא על קלוקלים שאנו נוגעים לקלקל עצם המטרה; אם במקומות קידוש השם Tabia המלחמה עם הרע חילול השם מישועת הקנאות? (עי' חז"א, יוז"ה הל' שחיטה, ס"ב, אות טו, בא"ד: «אבל בזמן ההעלם כו' אין במעשה הורדה גדר הפריצה אלא הוספה הפרעה כו' וכו' עירם»; מאמר גדולה תשובה" בראש ספר אשורי האיש", משיכ' ז肯 גדולי א"י, בא"ד: «שאף שכחתי שצידך להתרחק כו' שאין ליראי ד' לילך לביהכ"ן כו' להתקוטט עמהם, שזאת עצת יצה"ר כו'»).

ג. דרכי תורה — כי דרכי דרכי גוועט וכל נתיבותי שלום (משל' ג, יז, ועי' מאירי שם, בא"ד: «ר"ל נתינת סדר והנגנה ושלום בין בני אדם»). דעת הפירוד צריכה להיות דעת תורה, ודרך הפירוד צריכים להיוות דרכי תורה; לא כל התכxisים שישים למלחת מצוה; גם האירגון הטכני, גם התהבותות של מלחת המצוה צריכים להיות חולין שנעשו על טהרת הקודש. בפועל מוסעם מהנה מגדרנו עליינו לההה מלחשול בדייטוריא לפטול ציבור מסוים ולקבול עליון לשמים (הנה עמו מה היא סוגית דילטוריא ועליינו חובת בירורה, ועי' שמירת הלשון, ח"א, שער התשובה פ"ג ספר מצות הלבבות), היל' דני' לכף וכות, סעיף ט, וספר «מקור הלכה», למסכת שבת, ח"א, בחליפת המכתחים שבסוף הספר), ובעלבון היחיד ברבים וכדו', שיש והוא לא לפוי סוג הרשע, שיתא מותר

שי' שוו, וראה מכתבו של האדמורי מגור זיל, באוסף מכתבים, מספר ס. בא"ז: "באותנו שאמרנו חזיל בפ"ק דערובין, על מי שלא היה בדורו כמותו, ומטעם זה לא נקבע הלכה במותו כו", ותינו ערובין יג ב מה שגב המשל ועומק; עיין שווית מהדרים שיק, יוז' סי', בשוחט שנשאר בקהל שלא נפרד מהחפשים. שאע"פ שהוא ממסיעי ידי עופרי עברה מ"מ "לא איתרעו חזוקתו כי שע"י ממן אפשר שיעשה שלא כדין, אבל בדבר שאין בו חשש מום חיוד לא איתרעו חזוקתו", וסימן בגדיר הכרע).

אנו לחתם קדוש, עם כל התלהתו גנד "המקנים" והטילו בהם כל חזי ביליטראותינו, למיגד שיעור בבית מודרשים שפחד מלהשתמט מצירוף בית תפלים מחשש שהוא יפטרו מஸרטו ללא משען להם. השיב: "לדעתי לא חמידו ישראל להתקאור בזה, تحت נקמתם באיש ירא ד' לומד תורה, לפי שאינו הולך בדרכיהם שהם חוטאים, לד' כו", והלא בני ישראל רחמים מהמה" (שווית מהדרים שיק איז'ה סי' ע"א, והיודע פרק בדור אחרון ידע להלך בין תקיפאי קדמאי לעונוני בתראי).

אמנם השטן מركז בין תלמידי חכמים על תלמיד הפליג בישראל להטיל קטיגוריה בינויהם, עד כדי השמצת שמותأهل תורה ויראה, ועד כדי הורדת כבוד גדולים ארציה בכתי פלסטור והוצאת דיבת לא חשש הלבנת פניהם, וחטא מזוהה תלמיד חכם, ונמצאים נשלימים בחטאיהם יותר חמורים מאשר שבאו לצעק עליהם (המלבין כו' ברביבם הרי הוא כושאן דמיים — ב"מ נח ב; עיין שווית מורה סי' סה בא"ז: "ועונש המלבין גדול כי זעונש המשומד כל מעונשו כו", והmbava ת"ח שהא כאפקורס הרוי אמרוhow חזיל בסנהדרין צט א; עיין אבן שלמה, סי' ע' מהגר"א מש"כ: "ה' מני ערבות רב יesh בישראל, א. בעלי מהלוקת ולהייר כו, והם נקראים כו" ע"ש בפניהם). ומה נאמר זמה נדרב על חילול כבוד תורה ובצד שמים ונמצאו מורידים עיין ספר החסידים, סי' סה, מש"כ: "ואלא יתבזו תלמידי חכמים, וא"כ יבזה זה לזה תהייה", ועי' שווית מהדרים שיק, יוז' שלג, על התנצלותם בפוגעת כבוד ת"ח: ראה מכתבו של החזק חיים זיל "להבות שלום בישראל", וערם על חילוקת הרובנים למפלגות).

"דע כי לשון רכה תשרבר גרט, ולעלום כל מישר ומישר ופנה דרך לפני העם להסידר את המכשלה צריך לעלות מן הקללה אל החמודה כי והעלמת עין מן העובר לעפעמים מצואה כו, גלותת סנהדרין מקומת כו' שלא יאטרכו לרבות בדייני נששות מפני שרואו דבריו ורצחנים כו", זהה עצמי שתפתחה בלשון רכה, והרבה רעים על הארץ, שמאל דוחה וימין מקרבת, אולי ייזכו ויישבו מדריכם הדעה ורשעים עוד אינם כו' כי תבוא הנקימה לפניו בעודה בכלו לא יבלענה, שמא יאכלנה פוגא, אלא יבשלה וימתיקנה

לשופון דמו (ראה קונטרס "הגינויו", להגרים ברנסטינ זיל, מאמר "מעשה שהותנו הגרביד זיל, על כל קנאותו הידועה לא העילב מעולם את האזינים אישית, זא菲尔ו את האונדים כו'", מחתת שגוזהר כנראה מעלבונות אישיות"). בתגובה והפגנה נגד השלטון החפשי שבאהיק עליינו להזהר מהוצאה דיביה על הארץ אשר עיני ד' עלי' כל השנה, ואולי הוצאה דיביה על הארץ הוא גם חילול בבוד אלקי הארץ (עי' סנהדרין זד א, בא"ז: מפני מה זהה אותו רשות נו' מפני שלא סייר בגנותה של אי' כו' אבל ישראלי ספרו בגנותה כו, וכמה פרטיז דינם בזה שאחambil עליהם).

בఈ שักษוף ראשונה, הזהירות שתאה הדעת תורה קודמת להזירות שיחיו הדריכים דרכי תורה, שכן זה עיקר ותכלית וזה עבור והולת אלט יש ואינו כן, וזאת מה שנגע בלבpic חוץ; ההמון איינו מכיד מה היא דעת תורה ומה אינה דעת תורה, אולם מכיר הוא מהו דרכי תורה ומה אינס דרכי תורה מרניש הוא, מרית הוא ריחה של תורה בדרכי נעם ושלום ולא בדרכי מחלוקת ושנאה, ויש שאין זהירות בדריכים אלא חילול השם.

*

ב. האישים — דעת התורה של מפלגת היראים היא אמונה דעת גדולי התורה שלג, ואולם דרכי התורה שלג לא תמיד לידים נאמנות הם מסוריהם. מניעי האמונגה" אנשי חיל המה אבל לא תמיד אנשי רוח האגשי דוגמא, ומקשרי קשר האחדות במפלגה מבפנים לא תמיד המה מיראי חטא הפליג של כל ישראל (עי' פסקית תשובה, סי' רנבי, תשובה של הגאון הרגצובי זיל מש"כ בנגע לאגמי שהמאגד צrisk להיות מטען המאוגדים; ראה אוסף מכתבים להאדמורי מגור זיל, וביחוד מכתב מספר ס. בא"ז: "במילא ואנשיהם שאנו חפצים לבוגוס במחלוקות אינס יכולם להמנת בין אנשי האגודה כו"; מכתבי חפץ חיים, חלק אגורות ומארמי כו', מכתבים כו' סה ועוד; קרי' של החפץ חיים "להרבות שלום בישראל", וכדו'), וכי יודע עד היכן עללים אלה להרחב את הפליג ולהעמיקו).

אישים גדולים, אישי התורה מאורי ישראל, אף על חווית המלחמה, לא נס ליהם, ליה אהבת ישראל, ולא כתה עין הרוח שלם משלכות נצחון — אף בכשות שמי הצלבור קדרות עבי פירוד ופילוג ראו בהירות — אף בשבודול אמר שכלי מי שאינו פורש מהם אין לבו נכון עט' ז' ואת תורתו, כתוב גדול הלחומים בשעמו "דזה אינו, כי באמת גדול הנסיך, זאין כל אדם יכול לעמוד בו, והגסין עצמו הוא מראה לו היתרים שאין בהם ממש, בכל זאת יכול להיות צדיק גמור" (שווית מהדרים שיק, איז'ה

אשר גם למרחוקים הגיע עינו להكيف את האופק על בעיותיו ומאבקיו על נסיעותיו ופראי נסיעותיו, והכר את אשר לפניך, ומזהד ושוקל את החיוב ואת השיליה?

ומה הנה דברי מתייבבי קו הגאותה ותקומתה של ציון בימינו, ומה הנה דברי השוללים?

עלוי בהמון לאחיך — בענייני השוללים — התנגדות לגיורת שמים היא; ישבוב על יסוד חקלאות ותעשיה" ביטול קדושת הארץ הוא — אין הארץ בימינו אלא ליחידי סגולה ולתוורה ועבודה ד' (ראה מכתבים ב-תיקון עולם), מנתקאש, מרצציו), עצומות לאומית, מדיניות תגרה ומלחמות, אלא לחרבה ולקשתה של תורה ויראה — אשר לקחתנו גנו בחרבי ובקשתי (בראשית מה: כב, ועי' תרגום אונקלוס ורש"י שם).

לעומת זה מתייבבי החזון רואים דוקא אוור ושמש צדקה — העלי' בהמן הוא כוסף נשמת האומה וחירוגתה אל שרשיה בקדושים (עי' יומא ט ב על הפ' דאם חומה היא גו, ועי' בחורי, מאמר ב, פ' כי' ווע'ם). ואין בה כל ניגוד לדרכי שמיים כל שאינה "בחוקה", שלא בסכמת האומות, כמו של ימינו (עי' שירת אבנין נור, יוזד, סי' תנדר, אות גו, ווע'ם); הקלאות, עבדות שדה וכרכם וכל תעשי' והרשות, אדרבתה זו דרד אבותה היא (עי' מדרש רביה, לך, פ' לט, בא"ד: «ובין שהגע לשלולמה של צור כו'», ועי' "מקתבי חוץ חיים" ח' קיצור חולדות, עמי 76), וזה היא יגיעת כפיהם הממלאה את החיים טוב לב וטוהרה (עי' "דרישת ציון" להג'ץ מרץ' קלישר זיל, ולעיל עמ' 605. ובזה מימוש עניין "בכל דרכיך דעהו", ועי' "מצאות הבית" עמ' 20); עצומות לאומיות ומדיניות ישראליות הצללה היא מהיסס הדעת בגאותה עyi אימוץ בהasd לאומים חטאთ — שלום עם אי-עצומות שכחה גאותה היא!

הלו מאיימים על עבירת ג' שביעות, אשר איסור המריידה באומות מכלין (כתובות קיא א, ועי' באורך "ויזאל משה" ח' ג' שביעות" הניל, ולעיל עמ' 607), ואולם הלו דורשין אחרית בתג' שביעות (עי' שירת אבנין נור" הניל), ומאיימים על עבירת שביעות אם אשכח ירושלים תשכח ימינו, עyi השתרשות בגולה וקסם אושר על אדמת נכר (עי' בבא בתרא ס ב עד כמה هي מהראוי לגוזר על הנאות לזכר החורבן אלמלא מה שאינו יכולין לעמוד בהן ומה שמוסטבشيخו שוגגון ואל יהו מזידין; עyi מלבי"ם חגי א על הפ' העת לכם אמר לשבת בכתיכם ספרונים גו, ווע'ם שם, ועי' סידור ישב"ץ, סולם פ"ד איז' שליה סוף עמוד השלום, ושורית חותם סופר, יוזד סי' קלוח).

הלו מזהירים על האמונה בכחיו ועוצם ידי מלחמת שכрон הנצחון

בצד הוקנים וישראלים בלבדם כר' (شورית רשב"א חי"ג סי' רלה, ועי' בפנים שאמנם יש ולצורך השעה מכין ועונשין בכל החומר). ואנוגם מהזקנים ומהישרים בלבדם נתבונן — גוזלי ומארדי ישראל עם כל תוקף מלחמתם במכחישי דת ואמונה לא קראו לחרבות צוריהם של תגרה ומלחמות, אלא לחרבה ולקשתה של תורה ויראה — אשר לקחתנו גנו בחרבי ובקשתי (בראשית מה: כב, ועי' תרגום אונקלוס ורש"י שם).

**

על גאותה ועל התשובה

והי כי תצא אל המחנה, מחנה החדרדים לדבר ד', וקול תרוועת מלחמה — מלחמת מצחה על חזון אתחלה ובנין ציון בימינו — תקשיב אנך, ונפשך תshallך בשל מה הסער, בשל מה המלחמה, וכי לא אחים לצרעה אנחנו, וכי לא אוכלי שנת עמים כולנו והן כולנו יגיעי גלות, צמא גאותה?

מהicken הובא התשובה? — לא לkopאים על השמרין כה וועז לבקש ולגלות אמת, ולא לנגןאים פתרונים!

האמת — חותמו של הקב"ה — בדבר ד' היא שקוועה. ודבר ד' זו הלכה (שבת קלח ב) — תורה הבלילת מאש וממים (עי' קדושין ל ב) שאינה מכבה ואני שורפת אלא מאירה!

אלם אם למורים משא עין ולעמקי חזים תשפילם, ותשוטט לבקש את דבר ד', ולהלכה ברורה לא חמצעא (שבת שם), ומה גם אם גודלה היא ההלכה, הלכה של דזר, של תקופה, של כלל ישראל של אחרית ימיים בה נסתם חזון (ראה זביאל ח), אל הליכות של הלכה שיט פניך, אל דרך ההלכה אשר לא באහבת פשרות תתמנוג ולא בסופה וסערה תבוא עלייך, כי אם בעז של מנשה, של שיקול ומדידה (עי' רמב"ם, יסודי התורה, סופיה, בא"ד: «שען מישבין דעתו של אדם תחילה»).

עם קנה מدت ההלכה — אף אם ההלכה עצמה רופת בידיך, וביתך אב אין לך בת, ובביתך הוועד לא מצאתה בדורה — התרומם על פני האופק, ובאחד דברתך היודע את דעתך קודמיה, וכogenous על גבי ענץ

על חיל האויב ובבודת צבא ישראל, עת אשר הלו רואים שדוקא הבזחון פקט עיניהם לראות ישועת ממרום, להכير נסימם, ולהפיח ניצוצות בלב רוחקים ונזהמים.

הלו מפחדים מהמרידה באותות המעודרת עליינו שטנה בכל העולם ועלולה לנגורו חי הרס (ליואל משה סי' קיא, ווערים), ואילו הלו מתודדים בכח זה זגבורת ישראל המעהדרת העדיצה בכל העולם, ומריימה קרן ישראל ואף כבוד אלדי ישראל (עי' משך חכמה, חקמת דין ידר נדר וכוכ').

יש והנץ מטה אthon קשבת לעומקו של המאבק והנק מבחין כי מוה לב, חשבך ורשות, והירות פכויה וגונעים מתגוננים במאבק — אמנים המות רואה קדושה בכל מקום שהוא — בתי כנסיות ובתי מדrostות מקדש מעט הם לנו (מנילה בט א); מרכז של תורה ויראה בבל הוא לנו שאמרו עלי' שהדר בה בדר בא"י (כתובות קיא א); מאידך גיסא זהרות מוטלת עליינו בפליטין של מלך — אה"ק — מורה יהא נגד פגינו שמא לא תסבול הארץ את זההנו ותקיא אותנו חי, ומזהרין אנו שלא לעורר את האהבה עד שתתחפן. אבל הלב מושך — אף אם קדושת הארץ בטללה חביב הארץ לא בטלה (ריטבי'א, הווא בשטמי'ק כתובות שם), וארכץ חמדה היא אשר חמודה אבותה עולם אף עת לא הייתה בעת זה היא נראית השכינה בה, אבל היהתה מלאה זימה ועבודה זורה (זכרוי, מאמר ב, פ'ג') ועוד נשמה יוגחת גם בימיינו מקדושת העבר שלת זמתפארתה למיטות עולם (עי' משך חכמה, בא ד"ה "והברור דהרגשות זכו", בא�ך), ואיך נשיר את שיר ד' — שמחת תורה וקדושה על ארמת נבר (תהלים קלו; ראה שיר ר' יהודה תלוי — יפה נטה, ושידי הקינות של).

תוליה אתה למורים עניין, והנה חזון הישועה ואתחלה דגאולה אר וצללים ממשים בו בעירוביה. שמי הרוח ושמי החומר של ארץ הקודש פעמים מוהרים פעמים מתקרים; הישועה עולה ויורדת, מקרינה ומתחבאה בעכבים, מונגה ומתהבהה, כדי איל היא מוטלת אי שם במורומים על כף המאנים וניזונית אם לחסד אם לחובה (עי' מכתבי חוץ חיים, ח' שיחות, עמ' כת, ח"ל). זכרנו בשעה שמשלת האנגלית הציעה את הדקלרציית הבלתי-ריבוי, הי' הח"ח שמה מואר, והי' אומר כי רואה בזה איתערותה דלעילא בעניין הגאולה כ"ה, אבל הי' אומר כי מתיידא כי החופשים לא יקלל חיו כי"), ואמנם מי ידוע?

הגהה אלה ואלה, מהיביב ה חזון ושוליו, כאילו דוחקים עצםם לבבש דוחמגנא, וכאיilo עולם העליון כשלמה פרוש לעיניהם, ואולם בת כלן מן השמים טרם יצא — לא להעיד על ברית כהונת עולם לכנענות

על השבת חיים מעל בית ישראל, ולא על מקור מקומו טהור של סובלנות ופרשה.

ים של מחולקת הולך וסעודה, וחום החיים הולך לו את דרכך, ונברך אתה עומד בין התרים ולא תדע ולא תבין את אשר לפניך!

בשעה זו, ידידי, לדרכי תורה, דרכי הלכה כלך רגליך! אף אם אין בית הווד משמע. ברורות ההלכה רופפת בידיך, בזרכי השיקול והמידה של ההלכה, דרכי הדימוי של מילתה למלאת תחושך (ראה "בעיות הזמן" להגריד גרווזבסקי זיל, עמ' 18-37); דרכי ההלכה של חישוב הפסק נגד שכר ושכר נגד הפסח, קלוקל נגד תיקון, ותיקון נגד קלוקל, דרכי ראיית הנולד אשר סופר יוכיה על חihilתו — "הכל הולך אחר היהות והתולדה שהוא פרי המעשים באמת" (مسئילת ישרים, סופ"ב, "משקל החסידות") שם נגד פניך!

*

ישועה, איתערותא, פקידת, אתחלה דגאולה — וכל זה ע"י רוחקים ונזהמים, בלתי מאתינים — היכן?

אמנם גדרה ה"קושיא" ורב החתן — גאולה ע"י מכחישי אמונה גאולה, גאולה ללא תשובה! (ראה "מכחבי חוץ חיים", קיצור תולדות, עמ' 74, ועל הגאולה ועל התמורה" עמי מג, צד וועד).

מאידך גיסא עיני גודלי צדיקי הדור רואים נסים ונפלאות (ראה לעיל מבוא, עמ' 32) — קול דודי דופק — אם אתחלה דגאולה, אם רק פקידת, אם רק רמז רמזיא "מן החרכים" מאבינו שבשים לריצוי, לפisos — בהרי בכשי דרומנן למה לנו — איתערותה דלעילא הקוראת לאייתערותה דלהתא — וכי כל זה אך אוד מהעה הוא חז' ? (ראה "על הגאולה ועל התמורה" עמ' ב, ווערטם שם — המובא לעיל מהחפץ חיים על האחרות בלפור, ועוד בדורמה, מורה שאמנם האמין כי פקידת היא ואיתערותה דלעילא ודלהתא — שם בקיצור תולדות עמ' 69 ווערטם — ולא חש אלא לקלקול בצתיך).

האמנם כדיני ייחיד המסורים לעיניו של דין דיני כל המה? דיני דור, דיני תקופת, דיני האומה בכללותה דיני שמים המה, דיני נצח !

ובдинי שמים — גבשו מחשבותינו ממחשבותינו כגובה שמים מארץ — שם, אויל עיקר דין על השודש, על הרות, על הכיוון הנפשי, על הבין אדם לחברו יותר מאשר על הבין אדם למקום (עי' משך חכמה,

פגישות עליונות הלו ודי פתחו מתחים לבב, הרימו אותו
הכינוו למה שהוא עליי ונשגב!

גדולה הייתה התהוורות בימי התשועה לציון — הנזחן על
האיבר אשר בא על כלון היישוב ר' ר' — אפיקי תשובה הזרמו לבבות
(ראה לעיל, מבוא, מ"מ 32) וחבל שלא פתחנו את הלבבות לחות לנו
מצוא לזרם! נימה עמוקה בנסמת האומה עמדה לפני מהותה להוציא
על ידה צלילי שירות תשובה של תקופה אבל...

אמנם כן, ניצוץ התשובה עליה זירד, עלה ודען, כאור היושעה
לעומתו אשר פעמים היא בגבורתו זפעמים ברפינו, פעעים מבהיק פעעים
כהה — כי כוה אוֹר הגאותה שלו זכינו אליו שיפיע בכל גבורתו יהא
הולך הלך זగור; קימעה קימעה הוא מתגלה, מסתחר ומתגללה (עי'
אם הבנים שמחה), בודאפעט, משג, עמי פורח מקורות מירושלמי¹
ברכות פ"א היה זזהר וישראל, מדרש רבה שה"ש, ומדרש שח"ט ס"י
ית, דהנאותה כל שהוא כלבו טבעי אינה באה אלא קימעה קימעה
ומאותם מקורות כבר נתבארו בדרישת ציון לכה"צ מהרציה קלישר
וזל, ע"ש דפים יא ב-יב. א. זך טז א וערם, ושם גם דבר מעין
הסכת האומות בזאת, והענין של קימעה קימעה, מבואר למלחה בקדשו.
ב-kol התורה, פרק א, סעתי, בשלישי משבעת דרכי אתחלה דגאלה,
ובפרק ג סע"ב, וkol התורה געתך בתקופה הגדולה להרבות שדר
שליטיא ע"ש, היסוסו של הרוב שטרנברג שליטיא בנגע ליזהו של
הכתי, בקונגרס "בעיות הזמן בהשפת התורה" לעצם היסוד של קימעה
שהוא מירשלמי ומדרשאים אינו נוגע), ונמצא אוֹר התשובה ואור הגאותה
מקבילים.

ואולי זה סדרן של דברים — איתערותא דלעילא קודמת
לאיתערותא דלחתא.

אני ד' בעתה אחישנה (ישע' ס'כ) — זכו אחישנה לא זכו
בעתה (סנהדרין צח א) — בעתה הוא מה שאמרו בין פושין תשובה
ובין אין עושין תשובה, בין שהצעיך קצת מיד וגאלין" (תנו מה באחתי
ג', ועי' אכן שלמה מדוררי הגרא"א סי' קנה, קצת האחרון לא תלייא
בתשואה כ"ז, ועי' "דרישת ציון" דף י"ח בא"ד: "אבל בהתחלת
דגואלה לא תלייא בתשואה רק בשיכחה אל הארץ", זכאים הבנים שמחה"
עמ' עד ואילך, נבדות ביישוב דברי הרמב"ם בהל' תשובה, שכ' שאין
ישראלין גאלין אלא בתשואה, והובאו בזה עוד דברים בתקופה
הגודלה" עמי פ"ז בהרחبات הענין זמקורותיו זמיוקיו).

הדבר צריך לימוד — וכי זו — גאולה ולא תשובה לא הסרת
המא וחתא — הכנה לאותם הימים הגדולים והנסגים של אחרית

בשלת, הובא לעיל עמ' 65, ועי' עניינו בעמ' 595, ואמנם עי' "דעת
tabenot" הוגז. ושהה עמ' 63 בא"ד: "הנוגות הצלומות וכרכ'" וילל אלא
שאכלה"ל), ושם אולי התביעה היא על זיהומה של טהרה יותר מאשר על
הטומאה עצמה, על קלקלתו של המוב יותר מאשר על הרע, על הגבל
ברשות התורה" יותר מעל האסור עצמו, על חמזה "המוחתrah"
שבהתהורות ההורשת אשיות אהבה ואחותות עם?

מי יודע מי נתבע ראשונה — בשל מי חסעד? אויל דין הרשות
שבמקום המשפט קודם לדין הרשות שבמקומות הרשע? (עי' שבת קלט א
אם ראית דור וכו', ועי' בריד', כוה, מש"א כל פרצה וכו'); מי יודע,
אולי זיקן וזה מבוגרים, טיהור בעומק, היא הפוך נזונות אשר באתנו?
(עי' חובה"ל הובא לעיל במבוא, מ"מ 31, על עניין חיצונית ופנימיות
שבטוב ושברכץ).

אף גנוזות ישועה מה הלה לא לעולם נכלים ונגדעם — וכי לא
ראינו בדברי ימי עם פולם זעמתי אוור עלי זקא מתוך מחשי עביהם,
טהור מטמא, זדק מרשות? (עי' אם הבנים שמחה עמ' קכא ואילך).
אף מי יודע אם לא דור תשובה הוא דרונו אי שם במטטרים,
אי שם בנגלה רק לידעו תעלמות? — אם תשובה של יחיד איין
שקלין אלא בדעתו של איל דעות" (רמב"ם תשובה פ"ב ה"ג) קיז
תשובה הכלל, תשובה דור, ולפחות הבנת דור, הכשרה דור לתשובה?
היתכן כי החורבן האים שלנו פצע כה עמוק את הלב ולא זעוף,
לא פגע באיזו נימה לשובה?

היתכן כי אוֹר היושעה הגדולה מזין לא העלה אי שם בעמקי
הלב איזה ניצוץ המסוגל להתחלה, להתחפש, לעורר ולהחיות?

האמנם שלח ד' את דבריו באש כה נורא אל לב האומה ולא שרפת
ולא כילה בו האש מה מן הגומא?

האמנם שלח ד' את דבריו בשפע כה רב של אוֹר ישועת פלאים
ולא גנה על לב אמרתו, ולא הרזה בו גרעין המסוגל לשוגג ולבלבל?
יש זבן חטא וגילת מעל שלון אביו חזר מזרק התהוורות עצמית
מלאת חרטה זגוערים, דיש ואיבר חזר אלא לאחור פגישתו עם האב
— אם פגישה של דמעות זאמ פגישה של שמה — שرك או נפתחים בין
האב והבן מעינות אהבה והرحمים התוורים ומדבקים אותם לב בלב!
בבניהם שחתאו זנענשו וגלי מעל שלון אביהם שבשים, זה רק
נפנשו עם האב. פגישה של דמעות בה עלה על המוקד חילק תاري של
מייסב ישראל — אף זה רק נפנשו פגישה של שמה בה בקע אוד
ישועה לשארית הפליטה ולעמו בכל מקום שתוא.

הימים היא אותם הימים להם הגיעו כל ישראל, נבאים הכהנים" — לפי שבאותם הימים תרבה הדעת והחכמה והאמת" (רמב"ם תשובה פ"ט ח'ב) ?

אמנם אף זה מפלאי הגאליה — על ברוח שאור גאולה יביא גם אור תשובה ! — יש גאולה מתחזק תשובה — גאולה "אהוונה", ויש תשובה מתחזק גאולה — גאולת בעתיה — או רושם שהוא בחינת אור חזר מאור גאולה. (אחרות היא דרכו של ניואל משה" בזה ע"י שםamar ע"ג שבעות, פ' מא).

אמנם פגышת איתערותא ולעילא עם איתערותא דלחתא — או רושם העליון של עם הגאליה — פגышת עליונים היא — רוח העליון מטרומים הדרוח רוחה של גאולה — וועליתן לעמוד על משמר קודש לשילומתה של פגישה זו !

אימה, יראה, רטט חייע מלא את לבנו עת אבינו הרחמן שבשמים עומד עליינו, באשר יעמוד האמן על היבוק, מתגעגע אלינו והוא מהרhomים רבים לתאר פנים אלינו, להושענו, לנגןנו, לחתורנו אל שלחנו, ואנו טרם נתפרק בכבי זבורמי מעינות געוגעים לרייצוי ופיטס, לשובה שלמה ועומקה חוכמת ודועות עלמים —

מי יודע אם אין לנו דוחים את המגע הקדוש, את החיבור והגינוי של האב הרחמן, מי יודע אם אין לנו דוחים את השעה, מי יודע מה עוד לפניו עד הרגע המודוק של בעתיה ? (ראה לעיל במובא ממכחני חפק חיים" אשר למדות מה שהרגיש בהזדהרת בלפור וכדר פקידה לגאולה עצי ירא וחדר שם נקלקל חוויש).

*

מה היא התשובה אשר אנו חייבים בה ואשר התרחשויות השעה רומיים עלי' ? מה היא התשובה אשר תשיב את או ר פגינו אלינו ויסוב אלינו וב או ר פגוי ?

— על שנתה חינם ועל פירוד לבבות חרב בית וגלה ישראל, ועל כן על אהבת ישראל ואיחוד לבבות יבנה בית ישראל יגאל (ע"י מבוא מעמ' 7 וAIL) — נעשה בני ישראל אגדה אחת התקינו עצמן לאוללה" (בראשית רבבת צת, וע"י תנחותם נצבים א — "שאין ישראל נガلين עד שיהיו כולם אגדה אחת").

להט שלחבת תורתך על המוקד עליו נכח ונסרכ' מבהיר האומה המיג אבנים בלבבות, ריכך קשי, קירב וחיבר !

שפע המשמחה של הנצחון ותקות הבניין והתקומה של עם ישראל שעוזרו לשיטתו, לאיוזה למפעלו אחים !

זרם הגיגועים והכווים אל ארץ אבות של אלפיים ורבבות הנחררים אל הרי ציון וירשלים ממוג, מקרב, קשר ומחבר קיבוצי ישראל זה יהיה יאתם כולם יחד אל המרכז על אדמת הקודש !

התרומות הקדושה בתפלה על יד הבוגר, הרטט הפנימי על יד קבר אבות, דמעות על יד קבר רחל, התעללות הרוח על יד כל מוכרות העתיק והקדוש של העבר — בכל אלה מתרקמת רקמת המסתורין של אחותות ישראל, של כלילות האמה ! (ע"י משך חכמה, בא, בסיד': "שכל ההרגשות יהיו רק להמתהו האומה כי").

ואל נא תאמה, יידי ! מה לנו ולמוסறין — מה שעינינו רואות, بد בבד עם כל אלה הגדלות והנסבות, מפרצת הדור, מפרצת הנער, מביהיל הוא זמפהיד !

אבל הוא הדבר אשר דברנו — ודאי שעליינו לירא ולפחד, וראי עליינו לדאוג שלא נחטא חמי נגד הגולי, נגד הארץ הפנים, אבל גם דין לחובה לא נמתה כי אין לנו לומר בכogen דא אין לו לדין אלא מה שעינינו רואות — דין יחיד לחוזה, דין ציבור, דין עם, דין כל ישראל לחוזה, דין זה דין מטהוריין הווא !

האם לא כן גילו לנו חזיל — מה היא הגלה של בית שני — לא תורה ומצוות וגמרות חסדים ? ומפני מה חרב אם לא מפני הכלתי גלה של — הפנימי — שנתה ההיכן אשר הסתירה חחת אודם של תורה ומצוות זוגיות חסדים ! (יומא ט ב, וע"י מבוא לעיל).

והאם אין אי התגובה העממית הכללית המקיפה מפה לפה את כל הגללה מקרא הדעת ולמעט העודה אל מקור מחזבנתו — ארץ קדשנו — בשעת עליית שחר אורה, אותן של אי ליכוד פנימי, אותן של אי איזוד כלילי מקייף, של פירוד אברים מודולדים ?

אללא סנינה לכני, דכתיב, אם חומת היא נבנה עלי' טירת כסע, ואם דלת היא נוצר עלי' לוח ארון — אם עשיהם עצמכם בחומה וועליהם כולכם בימי עזרא נמשלתם בכסף שאין רקב שולט בך, עכשו שעלייתם כדלותם נמשלתם כארון שהרבך שלט בו מי איר, אמר עולא סטמנור" (יומא ט ב, וע"ש) שם: "שלא עלו בימי עזרא ומגנו שכינה מלבואה בר", וע"י עזרא י, קדושין דיש פ"י, מגילה ט א, וע"י בוררי, מאמר שני, פכי"ד: "ונשאדו דובם וגדוליהם בבבל בר".

הרוי שאיה הכלכליות שבחסכם לעלי', אי הכלילות שבהתעוררות לגאולה ولבניין, היא היא שהיתה שורשה פורה ראש ולענה פניתה.

ואם איכיליות, איציבוריות, שורש פורה ראש ולבנה, הרי שהכלויות הצבירות שורש כל צרי מרפא — כל המחבר אל הכלויות והציבוריות של האומה, של קניינו הקודש שלה, של תורתה, של גורלה בוגלה, של עזיהה בצעין, של העדות לאחרית הקודש שלה, של נורלה מורה הוא מוחבר — מקוה בו יתרה מזוהמת ימי עולם, למקה טוהר הוא מוחבר — מקוה בו עזיהה בצעין, של העדות לאחרית אגניות ופרטיות לדבון "אנוכיות" ופרטיות" של קדשה — "ונגיעה של צדקה" שלו (ע"י חבר מאמרם להגדת מורה זיל, אמר קען, ד"ה: "הרדי מסלנט זיל חידש שינה נגעה של צדקות" כי הנגעה הכי גדולה ומוסכנת כו'), ב"מלחמת מצהה".

אם מפחדים אנו מעבירת הג', שבאותה מלחיקת הקץ לא עתו — זמי עלה השמימה ויאמר לנו לפחד — מי משמעו? — עליינו לפחד מלחיקת הקץ טרם תיקנו של החטא עליינו בגין גיררת עליינים של גלות! אבל אם כן הרי למה לא נפחד פי כמה מתגברות שנאת חינם ומחלקת שהיא גם סיבת גלותם גם המסובב של אסור דחיקת הקץ לנני תיקנו של החטא עליינו בגין גלות? — למה לא נשקיע את כל הזרות שאנו משקיעים במניעת החטא של דחיקת הקץ, בביטול שנאה ומחלקת ורבי אהבה כדי לדחק מעליינו את דחיקת הקץ לא תיקנו של החטא" — ואולי נצלחת ובכיוול השנאה והמחלקת ורבי אהבה והאחות נזכה לקץ של "אחים"? (ראה דברים משתיכים זהה בספר "מילי דברות" להרצאה גרויזנסקי זיל כד ב).

ואמנם מה לנו עוד יותר מעורר לכלויות ולציבוריות, לאחות ואחות, להתקשות הדديث ולשלימות כל-ישראלית מאשר ההטערכות לתעודה הנשגבת של שיתוף לב ושיתוף עבודה לבניין ציון להקמת תורה וקדשתה הכל-ישראלית ולתקומת ישראל על אדמות קדשו המסוג להיעשות חותם השדרה לגוף העילאי ולروح הנצחי של עם עולם,

עמ' ד!

ואם דל בחנו מלתאר את שמי הארץ כי מיעוט הוא קהל החדרים בקרב היישוב החדש, והכלויות והציבוריות לא לנו מה כי נתפסו ביד מתנגדינו זלים העז זממשלה, האם אין זה מהיב כי גרביה את התעריזותנו לעלי' ולבניין, זירב מספנו בארץ ויעצם כחנו ותאה גם מצדוננו פרישה על הכליל ועל הציבור? אם כיבוש ארץ ישראל מצהה היא אף בימינו האם אין זה בימינו מצות היכובש — כיבוש הרוח — שלנו? ולמה לא נאמר לעצמנו כי לא נירה ולא נערץ, ואם ראיינו מצער אורחותנו ישגא מאי כי ד' עמנו? (ראה "מכבטי חפק חייט", חי' קיזור חולדות, עמ' 78 בא"ד: "עד שאנו מדיניות בזה, הם החפשים משכנים בין כה וכובשים כו' הלא טוב לנו הנאמנים כי להחלץabal פינו כו' ונרכה עליהם ונובלם כו', ועי' "אם הבנים שמחה" עמ'

הבא שלום בין אדם לחברו

621

טו, ועם' קנה בא"ד: "אבלبعث להם לא ימשיכו ידיהם מהבנין כי מנא לנו זה דעתך לסלק ידינו כו", ודרך זו בעיותה הומן לוגראץ גרויזנסקי זיל עמ' 31 וועו'ם).

ויתר מכל מאבק ותגרה היא הטעברת דרך הארת פנים: למיעוט ודלות בחנו אין כה הכיבוש שלנו אלא כיבוש של אהבה ע"י מעשי דוגמא של מסירות לב ונפש למען הארץ ולמען האומה — דרך זו נכibus לבבות ונקרבע לאהבה אותו — מה הקב"ה מעורר אותנו לאהבה וליראה אותו ע"י הארת פנים של ישועה, נסים ונפלאות לפדות נפשנו והצלתנו אף אנו כך — אוור חסדים דעלילא זואר חסדים לתהא! הוא הדבר אשר דברנו — אוור תשובה ע"י אוור גאולה!

*

שמעה אמר הארת פנים לרוחקים לא לנו היא! לא די חום לבנו לחם אחרים, קפואים, שמא יפשו את חומו אנו!

אבל מה על הארת פנים לקרים — הרדים לחדרים, קנאים לבתיהם קנאים, לחמים לבתיהם לחמים, מרחקי מנגדיין לבתיהם מרחקים?

אם גם חרש אתה, יידי! שמא חברך הבלתי קנא בסוג "מי" שאנו מוחיק בחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב ומושבי העון" (שער תשובה, שער ג' אות נט). אולם רדה נא לעומקה של מזיאות ותמצאו כי לא תמיד מחייב ברזל של דעתות והשופות היא המבדילה ומפרידה ביןך ובינו — יש זאינה אל מחיצת מזג הנפש, מחיצת מרות וגינויים.

השקייה גא על האופק ותמצאו שאיןו שלם אלא אם כן אתה שניכם — קנאי ובלתי קנאי — תגמל השפעת גומלין איש את רענו — הן יש שכלא-קנאי עלול הנך להכחיש בטשטוש גבולן וערוב תחומיין — כי על כל פשעים תכסה אהבה — ואינך ניזול מהו אלא מכח התנגדותו של חברך הקנאי. כמו כן יש אשר כקנאי עלול אתה לפרש את קנאותך מעל גבוליה הזרוי, ולהציג ע"י אש קדושתך גם אש ורה, ומשנאה של מצהה תולד שנאה של איסור (ע"י חוט) פחסים קיג ב ד"ה שראה בו דבר ערוה כו), ואין אתה ניזול מהו אלא ע"י הפרשותך של חברך הבלתי קנאי, והבקש שלום.

אהבה צריכה לשומר, ושנאה צריכה לשומר!

והי כי תשאלנו, יידי! אמן חמוטי ראיתי אוור — לא לי לדון משפט דור, משפט תקופה — בהדי כבשי דרhamna למה לי — אבל

בצד אדי הימק לנזהג למעשה בחיים — אימינה או אשמאליה? ארדוד שלום עם שונאי תורה או ערוך קרב? אקרוב ואחבק נשומות נדחות או ארתקון זאדרן?

דרך לך, יידי! לבחון את נפשך ולדעת מה מקורו של זה רשל זה — של קנאה ושל שלום, של ריחוק ושל קירוב, ותדע את אשר לפניך!

אם מהמרקבים אתה שאל את نفسך —

— אם בעומק נפשך אל היראים והחרדים אל דבר ד' מושכת ואל נפשותם היא קשורה, ולא קרבת למוחנה עובי תורה אלא כדי להורות לתועים דרך?

— אם יודע תעלומות הי' מעיד עלייך כי אך אהבה לנשמה הישדראלית ומורחים עלי' באטה לקרבנה, וזאת מתחן זה יש את נפשך אתה למקום לא טהור, ולא מלחמת איזה שורש פורה בראש של קולא ופשרה אי שם בלבד?

— לפרקם בוחן את נפשך אם לא נתקרבה היא במשך זמן החומים לאחרים — מי יידע אם לא אירע לך שבאת לקרב ויצאת מרוחך בעצם?

ואם מהמרחקים הנך, זה אשר תשאל את نفسך —

— על כמה מהגופשות התਊות והגינוחות בכית ודאגת טרם עזבנתן על עצמן? האם הענקת להן — טרם עזבנתן — נשיקות רוך ואהבה כדי להמתיק להן את התוכחה, וכי לפפק עיניהן מול המאור שבחרונה ושבאהבת ד'?

— הה' יודע תעלומות מעיד עלייך כי אך מעוצר דעתה ניגון על חילול כבוד ד' ותורתו הוא שנחפלץ לבך וורג בלהבות קנאה על גינויו? אולי אהות בו פעמים גם אש קנאה אחרת? אולי נטערבה פעם בלחת מלחמת מצוה שלך קורטוב של הנאה נזחון להתגברות — הנאה עצמית? (ראה "מצוות השלום" עמי 89-92).

— השקלת מעשיך מול תוצאותיהם? האם לא קרה כי פתחה במלחמה לכבוד שמים וסימית בחילול השם? אם כן נמצאת בא ללחוםimenti שיש כפרה להטאנו ויצאת כמו שאין כפירה להטאנו (עדי ימא פ' א), באת למעת חוטאים ונמצאת מרובה אותן — המחלל שם שמים מהטיא את הרבים (עדי רשי' יומא שם זעדי'ם) — זבמה תצדיק את נפשך, אחריו שאחד מזיד ואחד שוגג בחילול השם (קדושים מ' א. אבות פ' ז).

ידידי! אם קנאתי לך או בלתי קנאתי? בוחן ושאל את نفسך, אם נכון אתה לחתן און קשבת לקשיות, תמיות עלייך, ועל דרכך? אם נכון לך להזות, לשנות את דרכך כשצראה וצורך מלחת תשובה? הוכח להזות הוא הוא מבחן האמת! הוכח לפרש, לחזור, הוא הוא מבחן הגבואה שבאמת! — וכ舐ם שמקבלים שכיר על הדידות, כך מקבלים שכיר על הפרישה! (מחבר ספר "אם הבנים שמחה" ז"ל דוגמא הו).

זאת ועוד זאת —

דע, יידי! כי לא לך דינו של דור, של כל ישראל — דין שמים הוא, ומה לך בהורי כבשי דרכמאנא — לא נסarra לך אלא תורה הוראת שעה להנגתך, לפי כליה ההלכה של הנגה!

לא כתר נצח לריוחוק או לקריב — עת לרוחק ועת לרב; ריחוק או קירוב שנעשה קבוע נעשה טבעי; פירוד של קבוע פירוד והוא בעליונים (עדי ליעל עמי 54). וקירוב של טבעי רפין הוא בנשמה, בכך ההבדלה בין הנוב והרבע (עדי שער ג' אות קפנו):

זה הוא לפעים פרי הארגון, ה"לשכה" של מפלגה, שהריוחוק או הקירוב נעשים קבוע וטבע!

קנאותDKודשת מגען בטומאה, בחטא, היא מתפרצת, ולא מה"תכנית" של מפלגה וארגון — אהבה לתועים ונידחים מרומות הנשמה וגדלות המוחין היא נובעת ולא מהשיטה הדריך!

אלים וזרגנו לשאול הלכות ציבור מפני אירגן ולשכה; שכננו כי יש שולחן ערוך להלכות ציבור, הלכות אגדות, הלכות מנהיג ומורה דרך! הנה! מה רבם המכשולים מאילימוד שולחן ערוך זה!

תורת נצחים היא תורהנו, עומדת לעולם ולעולם עולמים, אין לה לא שניי, ולא גרען, ולא תוספות" (רמב"ם, יסודי התורה פ"ט הי'), אלים דזוקה תורה נצחים היא הכלולה הוראה לדור, הוראה לשעה — כל שהוא לאורך סייג וגדר (רמב"ם, סנהדרין פ"ג הי'), וכדי להחויר רבים לדת, או להציג דברים מישראל מלחכש בדברים אחרים" (רמב"ם, ממירם פ"ב ה"ד — להיפך עני הוראת שעה עי' בספר מהר"ץ חיון "תורת נבאים" — הוראת שעה, וב"מנחות קנאות" שלו, ועי' "תוספות חדשים", בಗליון המשניות, ריש אבות).

והוראת שעה זו שלנו הוראת געומה של תורה היא! (עדי לעיל עמי 292, ועמ' 348)

נעומה של תורה היא גבורתו במלחת ובכביישת הלבבות — אהבתה את ד' אליך — שיהא שם שמיים מתה庵 על ידיך (יזמא פ' א).

ובמה יתאהב אם לא עז הנעם ועי אהבת השלום האמתי הטהור ?
(ע"י סה"מ לרמב"ם מ"ע ג).

מאסף

תורת האדם

הידורי תורה בהלכה על נושאים מוסריים

חוברת א

(נספח לספר "מצוות השלום" — רביעי
לסדרת ספרי "מצוות המוסר")

העורך

הרב יוסף דוד הלוי עפשטניין

תורת האדם
מכון לחקר ולהפצת מוסר ההלכה

ביו"י יודק

תש"ל

נוועמה של תורה הוא גם סוד הכח המרומם קדושת ישראל —
העם בו בחר ד' והוא סגלותו — סוד החיה את שרגי תורה שבעמך נשמת
האומה (קוביה וישראל ואמריתא חד הוא; ע"י הקדמת רמב"ם למשנה
תורה דיה ודברים הללו כר' ע"י חותם סופר לנזה מה א על קרא
שדיים נכונו לשעדך צמח גור).

יראו שפי רוח את רוממות נפשנו ויתרוממו, ירגישו עריצי לב
את הנעם שבנו ויתעדנו, יתעוררן קפוא נפש לחומה של תורה ועורכי
עין לאורה —

וזא נצחן ההוראה והאמונה הקדשה והטהורה אתנו, כי עז לנו
ואורה —

עו לנו חזה כי אורה לנו פנימה !

אם כי לא נפקחו עינינו לראות את נתיבות השלום, הנעלמים
בכל קדרות העולמים וחשכת הזמנים, המובילים את נשמת היוצרה כולה
אל אור השלום והאחדות של אחריות הימים, מציאות היא לאור התורה
והאמונה — נמלא נא את תעוזתנו ונרים את תרומתנו למתקן נצחים זה !

